

Men weet Hatta te bewegen nog een brief aan de Nederlandse regering te sturen met zekere tegemoetkomingen. Zowel Engeland als de V.S. adviseerden Den Haag meteen er op in te gaan. Terwijl de machtiging tot de militaire operatie al is verstrekt, komt het in Nederland bijna tot een kabinetscrisis omdat er geen eenstemmigheid bestaat wat op Hatta's brief te antwoorden. Drees gaat al naar de Koningin. Ten slotte wordt besloten de machtiging tot de militaire operatie nog even op te schorten en aan Hatta driemaal 24 uur de tijd te geven bepaalde punten te verduidelijken.

Alle betrokkenen spreken van ze-nuwslopende dagen die dan aanbrenken. De Veiligheidsraad, achterdochtig geworden van de ultimatieve taal die opstijgt uit Den Haag, aarzelt of zij wel met Kerstvakantie kan of dat er nog eerst wat gedaan moet worden aan de Indonesische kwestie. Maar de Nederlandse diplomaten weten, zwaaiend met de brief aan Hatta, een debat te voorkomen. Kijk maar: er wordt nog steeds onderhandeld. (De Beus: Morgen bij het aanbreken van de dag, pag. 147). En de Veiligheidsraad gaat gerustgesteld op kerstreces. Het zal Nederland later lelijk opbreken als uitkomt dat Hoge Commissaris Beel in Batavia de brief aan Hatta niet meteen heeft doorgestuurd omdat hij het er niet geheel mee eens is. In feite hebben de Republikeinen daardoor minder dan 24 uur gelegenheid gehad om op de Nederlandse brief te reageren. De Amerikanen en Britten voelen zich dan ook bedrogen.

Als op 18 december bericht uit Batavia binnenkomt dat Hatta niet binnen de gestelde termijn heeft geantwoord, wordt 's morgens om 8.20 uur besloten tot militaire actie, te beginnen om 19 december te 0.00 uur (5 uur Nederlandse tijd).

Stikker gewaagt in z'n memoires van „de stuntelige manier” waarop Nederland de zaak heeft aangepakt, Drees zal later schrijven dat alles „op z'n allernoodlottigst is verlopen”. En De Beus, die samen met Van Roijen de zaak in de Veiligheidsraad moet verdedigen, is al even scherp in z'n kritiek. De Smit acht in z'n boek „De liquidatie van een imperium” de woorden „misleiding en sabotage” op z'n plaats. Van de zijde der „haviken”, Romme, Sassen en Beel is nadien niets gepubliceerd over de dramatische dagen van december 1948. Pas wanneer Van der Wal met z'n bronnenpublikatie gevorderd is tot december 1948 zullen we wat meer

Trouw, 24 dec. '48

weten over wat zich in die dagen precies heeft afgespeeld.

Veiligheidsraad

De leden van de Veiligheidsraad worden met spoed uit hun vakantie-oorden teruggeroepen voor een debat in Parijs over de uitgebroken oorlog. Beeldend beschrijft de Beus de stemming van de Amerikaanse gedelegeerde Jessup, die ziek (longontsteking) naar de Riviera was vertrokken om daar te herstellen en uit te rusten. Een militair vliegtuig brengt hem bij aankomst meteen terug naar Parijs. De Beus: „Ware Jessup niet een overtuigd Quaker geweest, dan zou hij zeker op dat ogenblik een paar rauwe vloeken hebben uitgestoten. Nu zou zijn verbittering zich veel anders en voor ons veel ongunstiger, uiten. De uren van de luchtreis naar Parijs bracht Jessup niezende en snuitende door in het hokje van de radiotelegrafist in een vergeefse poging om althans warm te blijven”. De Beus vermeldt deze details „omdat ze begrijpelijk maken in welke stemming jegens ons de doorkleumde en zieke Jessup die nacht laat in Parijs aankwam”.

Er kan de volgende dag bovendien nog niet eens worden vergaderd. De Russen zijn kennelijk niet geneigd zo hard te lopen ten behoeve van een Republiek die zojuist op bloedige wijze een communistische coup heeft onderdrukt. Daardoor wint Nederland nog twee dagen voor zijn militaire operaties.

Maar als de Veiligheidsraad eenmaal bijeen is, breekt het oordeel van de wereld (oost, west en derde wereld) over Nederlands laatste koloniale oorlog in volle omvang los. Wat De Beus als een van de ernstigste tekortkomingen van het Nederlandse kabinet beschouwt is dat het zich niet heeft verzekerd om binnen enkele dagen een politiek „fait accompli” aan de wereld voor te kunnen leggen. Tijdens de Kerstdagen breekt er een hevige

crisis los in het Nederlandse kabinet over de vraag wat – na de eerste militaire successen – nu te doen. Geleidelijkaan dringt dan vanuit Indonesië de waarheid door hoe sterk men zich daar heeft verkeken op de politieke situatie. Het lijkt of de Nederlandse politici het slachtoffer zijn geworden van hun eigen propaganda-verhalen. De militaire actie, begonnen ter wille van de deelstaten, zoals dat heette, roept uitgerekend bij de federalen, die men hiermee dacht te dienen, felle protesten op. Eigenlijk is de zaak politiek al verloren nog voordat de luchtlandingsoperatie boven Djokja is voltooid en nog voordat Soekarno en Hatta door Nederlandse troepen zijn gevangengenomen.

Oost-Indonesië

Om acht uur 's morgens die zondag 19 december 1948 houdt Hoge Commissaris Beel zijn radiorede in Batavia om de begonnen militaire operatie te melden. Een uur later vergadert in Makassar de regering van de deelstaat Oost-Indonesië (het paradepaardje van Van Mooks deelstatenconstructie). Tien minuten later is het Oost-Indonesische kabinet-Anak Agung afgetreden uit protest tegen de Nederlandse militaire operatie. Was het kabinet niet eigener beweging afgetreden, dan was het zeker ten val gebracht door het Oost-Indonesische parlement, dat daags tevoren nog een motie had aangenomen tegen het gebruik van geweld door Nederland. Een oplossing van de problematiek zonder de Republiek was voor de meeste Oost-Indonesiers ondenkbaar en dat wilde men op niet mis te verstane wijze duidelijk maken. Pikant detail: de minister van Justitie van Oost-Indonesië, dr. Soumokil was het geheel eens met het aftreden van het kabinet. In de maanden erna wordt het de Nederlandse regering duidelijk dat men voor de Veiligheidsraad geen been meer heeft om op te staan. Zware sancties dreigen. Amerika dreigt met